

»Mladi za napredek Maribora 2021«

38. srečanje

KJERKOLI ŽE SI, POTRKAJ NA LES – ZA SREČO!

Raziskovalno področje: NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

RAZISKOVALNA NALOGA

**Nuša Berendijaš
Aleksandra Kunstelj**

**Ajda Potecin
Zala Žižek**

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor

Maribor, marec, 2021

»Mladi za napredek Maribora 2021«

38. srečanje

KJERKOLI ŽE SI, POTRKAJ NA LES – ZA SREČO!

Raziskovalno področje: NARAVNA IN KULTURNA DEDIŠČINA

RAZISKOVALNA NALOGA

**Nuša Berendijaš
Aleksandra Kunstelj**

**Ajda Potecin
Zala Žižek**

Osnovna šola Janka Padežnika Maribor

Maribor, marec, 2021

KAZALO

POVZETEK	4
1 UVOD	5
2 NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE	5
2.1 HIPOTEZE	6
3 TEORETIČNI DEL	7
3.1 KAJ SO VRAŽE	7
3.2 VRAŽEVERNOST	7
3.3 NASTANEK IN IZVOR VRAŽ	8
3.4 VRAŽEVERJE PO SVETU	9
3.5 NAJPOGOSTEJŠE VRAŽE V SLOVENIJI	10
3.5.1 TRKANJE NA LES	10
3.5.2 RAZBITO OGLEDALO	10
3.5.3 KAKO ME SRBI NOS	10
3.5.4 ŠTIRIPERESNA DETELJICA	11
3.5.5 NESREČNA TRINAJSTICA	11
3.5.6 ČRNA MAČKA	12
3.5.7 DEŽNIK	12
3.5.8 SOL	12
3.5.9 KOLCANJE	13
3.6 VRAŽE V ARGENTINI	13
3.6.1 NAŠE NAJPOGOSTEJŠE VRAŽE V ARGENTINI	13
3.6.1.1 Trkanje na les	13
3.6.1.2 Črna mačka	13
3.6.1.3 Srbenje nosu	14
3.6.1.4 Razbito ogledalo	14
3.6.1.5 Štiriperesna deteljica	14
3.6.1.6 Nesrečna trinajstica	14
3.6.1.7 Sol	14
3.6.1.8 Kolcanje	14
3.6.1.9 Dežnik	14
3.6.2 DRUGE ARGENTINSKE VRAŽE	15
3.6.2.1 Temnopolti in rdečelasi ljudje	15
3.6.2.2 Njoki, vino in lubenica	15
3.6.2.3 Vozovnice	15
3.6.2.4 Narobe oblečena majica	15
3.6.2.5 Zavist	15
3.6.2.6 Obiski	15
3.7 VRAŽE V SODOBNEM ČASU	16
4 EMPIRIČNI DEL	17
4.1 METODOLOGIJA	17
4.1.1 METODA PREUČEVANJA PISNIH VIROV	17
4.1.2 INTERVJU	17
4.1.3 METODA ANKETIRANJA	17

4.1.4 METODA ANALIZE PODATKOV IN NJIHOVA INTERPRETACIJA.....	18
4.2 REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	18
4.3 VREDNOTENJE HIPOTEZ IN RAZPRAVA.....	23
5 ZAKLJUČEK.....	25
6 DRUŽBENA ODGOVORNOST	25
7 VIRI.....	26
8 PRILOGE	27
8.1 INTERVJU	27
8.2 ANKETNI VPRAŠALNIK	28
9 KAZALO SLIK.....	30
10. KAZALO GRAFOV	31

POVZETEK

Eden izmed ciljev naše raziskave je ugotoviti, kako vraže nastanejo in od kod izvirajo. Segli smo po literaturi in raziskali njihov izvor. Želeli smo pokukati tudi izven zastavljenih okvirjev, zato smo raziskovali tudi vraže v Argentini. Zanimalo nas je, ali so podobne našim ali se pa močno razlikujejo. V ta namen smo izvedli intervju z argentinsko družino, ki so sicer potomci slovenskih priseljencev, vendar so vsi rojeni v Argentini.

Vemo, da v digitalni dobi navade in vraže tonejo v pozabo, zato nas je zanimalo, ali naši vrstniki poznajo vraže, jih uporabljajo v vsakdanjem življenju in vanje verjamejo. Izvedli smo anketo na naši šoli. Na podlagi zbranih rezultatov smo zapisali nekaj najpogostejših vraž v Sloveniji in Argentini.

Ključne besede: vraža, izvor vraž, verovanje, Argentina, kulturna dediščina

ABSTRACT

The objective of our research is to find out how superstitions arise and where they originate. We studied the literature and explored their origin. We found out that there is very little literature on this particular topic. We wanted to peek outside of the set frames; therefore, we delved into superstitions in Argentina. We wondered whether they are similar to ours or utterly different. We conducted an interview with an Argentine family who are descendants of Slovenian immigrants, although they were all born in Argentina.

We are aware of the digital era we live in where habits and superstitions tend to fall into oblivion and that is why we were interested in exploring whether our peers are familiar with superstitions and if they use or believe in them. We carried out a survey at our school and based on the collected results, we wrote down some of the most common superstitions in Slovenia and Argentina.

Key words: superstitions, origin of superstitions, cultural heritage, beliefs, Argentina

1 UVOD

Kljub mnogim negativnim vplivom interneta in socialnih omrežij pa se je tokrat iz tega izcimilo nekaj dobrega, in sicer tema za našo raziskovalno nalogo. Učiteljica je pri pouku razlagala o zapisu, ki je krožil na socialnih omrežjih, v katerem je avtor, Španec po rodu, pripovedoval o svojih zapletih z razumevanjem naših frazemov. Tako smo prišli na idejo, da bi raziskali naše vraže, raziskovalno nalogo pa bi lahko razširili tako, da bi jih primerjali z vražami v kakšni drugi državi. Najbolj zanimiva se nam je zdela Argentina, saj tam živi veliko Slovencev. Povezali smo se z argentinsko družino.

Zagotovo ste že kdaj potrkali na les, kadar ste bili na kaj ponosni ali vam je šlo nekaj zelo dobro. Morda pa vam je že na tla padlo ogledalo in ste se ustrašili, da vas čaka sedem let nesreče? Ali kdaj pred kuhanjem za srečo vržete sol čez ramo?

Z vražami in vraževerjem se soočamo vsak dan. Še posebno v teh nenavadnih časih se ljudje, še bolj kot kadarkoli prej, zatekajo k raznim vedeževalkam in oprezajo za različnimi znamenji, ki bi jim pokazala, da so na pravi poti.

2 NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

Vraž je veliko, ampak vas je kdaj zanimalo, kakšne vraže poznajo po svetu? Vrače po svetu so različne. Nekaj, kar nekje pomeni nesrečo, lahko v drugi državi prinaša srečo.

Namen naše raziskovalne naloge je raziskati podobnosti in razlike med slovenskimi in argentinskimi vražami. Raziskali bomo tudi, kako dobro vrače – naše in tuje – poznajo učenci naše šole.

Od blizu se bomo spoznali z vražami, kako so te nastale in kako jih ljudje uporabljajo v vsakdanjem življenju.

V nalogi bomo raziskali pomen in izvor vraž, raziskali bomo prisotnost vraž v sodobnosti, s pomočjo ankete bomo raziskali poznavanje vraž med našimi učenci od 6. do 9. razreda ter katera je najbolj priljubljena, z intervjujem pa bomo poskušali izvedeti, kakšne vrače uporabljajo v Argentini in koliko so te vrače drugačne od naših.

2.1 HIPOTEZE

1. Vraže so nastale, ker si ljudje niso znali razlagati nekaterih stvari.
2. Naše in argentinske vraže se razlikujejo.
3. Učenci poznajo vraže in se srečujejo z njimi v življenju.
4. Najbolj znana vraža je vraža »črna mačka, ki gre preko ceste«.
5. Spoznali bomo nove vraže.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 KAJ SO VRAŽE

Običaji in vraže so bolj ali manj poznani vsem, čeprav se dandanes vedno manj ravnamo po njih. Le malokdo pa pozna njihov prvoten pomen.

Po SSKJ so vraže *verovanja, prepričanje, da lahko kaka stvar, dejanje na razumsko nedoumljiv način vpliva na usodo, življenje koga*.

Številna verovanja in predstave se nam danes zdijo neresnična, nerazumljiva, nenavadna in tudi smešna, saj verjamemo, da se jih večina da pojasniti na drugačen način, z znanjem, izkušnjami in razumom. (Radešček, 1984)

Na splošno velja prepričanje, da je praznoverje nastalo po želji za razlago življenja in naravnih pojavov, ki jih človek dotlej ni mogel razumeti in je bil ob njih nemočen. Povezano je s človekovo potrebo po varnosti in zanesljivosti. (Ovsec, 31-39)

3.2 VRAŽEVERNOST

Vraževerne so osebe, ki verjamejo v vraže in njihovo moč. Ljudje so različni, nekateri zelo resno verjamejo v vraže in se tistih, ki prinašajo nesrečo, bojijo.

Vraževerja je več kot ga lahko brez skrbnega preučevanja opazimo. Mnogi ljudje imajo namreč mnoga merila, saj ne bodo niti javno niti zasebno (in niti celo sami sebi), priznali, da so vraževerni ali da nekatere vraže celo prakticirajo. Ti ljudje se največkrat bojijo, da se bi drugi norčevali iz njih in jih imeli za otročje, nespametne, neizobražene, strahopetne in negotove.

Športniki npr. za svoje vraževerno vedenje pravijo, da so to zgolj ceremonije pred tekmo. Učenec s pisalom napiše šolsko nalogo in nato za to nalogo dobi dobro oceno in od takrat meni, da mu je to pisalo prineslo srečo. Tako tudi človek odpre Biblijo ali drugo knjigo, nato pa tam, kjer se mu je odprla, prebere besedilo, ki mu najprej pade v oči, in verjame, da mu bodo te besede nekakšno vodilo, ki ga za tisti trenutek potrebuje. (Ovsec, 237-238)

Pojem praznoverja in raznih vraž je zelo širok, to je bilo in še vedno je del človeka in njegove psihe. Vraževerje sega v človeško prazgodovino in se razvija po svoje.

3.3 NASTANEK IN IZVOR VRAŽ

Že od nekdaj so naravne sile uravnale človeška življenja. Vraže so nastajale iz želje po razlaganju življenja in naravnih pojavov, ki jih človek ni bil sposoben razumeti in ob katerih je bil nemočen. Nekoč v preteklosti je bilo vse, kar danes označujemo kot vraževerje, vera.

Tako med preprostimi kot tudi med izobraženimi ljudmi po vsem svetu najdemo polne police praznoverja, predsodkov in idej; od plišastih živali do obeskov, blazinic in vsega, kar ljudem vliva upanje, da jim bo prineslo varnost in odgnalo nesrečo.

V želji po vplivanju na naravo, odvrčanju nesreč, videnj v prihodnost so se porajala različna magična delovanja, dejanja, s katerimi naj bi odvrčali zle sile, bolezni, nesrečo, ugodno vplivali na ljudi, živali, rastline, vreme, pridelke ipd.

Človek sprejema obstoj sil, ki jih ne pozna, hkrati pa verjame, da lahko nanje vpliva, si jih pridobi ali podredi. (https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02, pridobljeno 28. 10. 2020)

Na grobo vraže razdelimo v tri skupine:

- prva govori o **veri ali mišljenju**, da bo neko dejanje prineslo nesrečo, zato se mu je treba izogniti. Hkrati človek vpelje v kulturo in način življenja prepovedi in tabuje, katerih se je potrebno strogo držati, saj bi sicer prekrški škodovali celotni skupnosti.
- V drugo skupino sodi **želja**, da bi posameznik ali skupnost, kateri pripada, z določenim obredom **dosegla želeni cilj**. Za srečo so uporabljali sol, vodo, kruh, rastline z močnim vonjem (česen, ki so ga obešali otrokom okoli vratu, da ne bi zboleli, ali so ga obesili v sobi, da bi pregnali krvosese in vampirje). Na zibke so risali pentagrame, obrambna znamenja, in »zajčje tace«. S polivanjem vode so želeli pričarati dež, s skakanjem visoko v zrak spodbuditi rast repe, s klanjem prašičev ob polni luni pa zagotoviti, da bi bil čeber poln. Sem sodi tudi začetni čar (začetek leta, tedna, meseca, dneva); kakršen začetek leta, tako bo vse leto. Zato so takrat obilno jedli, da ne bi bili med letom lačni.
- V tretjo skupino sodijo **prerokovanje, branje in razlaganje znakov in znamenj**, ki napovedujejo slab ali dober dogodek, letino, poroko, smrt. Spremembe v naravi so govorile tudi človeku, kaj vse ga lahko doleti: dež, strela, grom, let ptice, živalski glasovi (skovikanje sove naj bi pomenilo smrt), zajec, mačka, ki prečka cesto ... Vse to je človek različno povezal s svojim življenjem. (https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02, pridobljeno 28. 10. 2020)

3.4 VRAŽEVERJE PO SVETU

Vraževernost je prisotna povsod po svetu, na nekaterih območjih močnejše kot drugje. V mnogih deželah obstaja vraža, ki pravi, da bo deževalo, če človek pohodi mravlje. Ta je nastala po eni strani zato, ker veliko drobcenih mravelj spominja na množico dežnih kapelj. Po drugi strani pa zato, ker mravlje res napovedujejo slabo vreme, kadar so hitro dejavne in nosijo navadna jajčeca. V Afriki in Avstraliji pa tudi drugod verjamejo, da žival, ki je povezana s tabo, pomeni tudi smrt zate.

V Evropi so verjeli, da postane človek neviden, če si vtakne v žep levo netopirjevo oko. Če spleza hrošč nekomu čez čevelj, je to znamenje, da bo nekdo umrl. Žabe ni dobro ubiti, ker se je, kot pravi vraža, vanjo naselila duša fantka ali punčke, ki sta umrla v otroških letih. Videti krastačo pa je dobro znamenje, čeprav še marsikje verjamejo, da so le-te povezane s čarovnicami. Želve so povsod po svetu priljubljene, in če človek kakšno ubije, to prinaša nesrečo, saj le-te zaznamujejo dolgo življenje. Kitajci so želve posebno častili, severnoameriški Indijanci pa so menili, da želve s svojim premikanjem povzročajo potrese.

Indijanci verjamejo, da ugriz v jezik pomeni, da boš dobil za darilo sladkarije in dobre novice od prijateljev. Če v Angliji najdeš na cesti gumb, pomeni, da boš dobil novega prijatelja. Če človek za mizo prevrne solnik, je to nesrečno znamenje povsod, razen na Danskem, kjer to pomeni srečo.

Na Češkem, kdor kaj izgubi, trikrat poljubi zemljo, ki naj bi mu to reč povrnila. V Avstriji lahko izve dekle svojo prihodnost, če že zvečer na svetega Tomaža prereže jabolko in nato prešteje pečke. Ko jih prešteje in vidi, da jih je sodo število, to pomeni, da se bo kmalu poročila, če pa je število liho, pa to ne pomeni nič dobrega.

V Nemčiji obstaja vraža, kjer lahko ženska, ki ima veliko otrok, utrga prvo jabolko na mladi jablani in to naj bi vplivalo na rodovitnost jablane in dobro letino. Če v Nemčiji najdeš na cesti iglo, v katero je vdet črn sukanec, to na splošno pomeni nesrečo.

3.5 NAJPOGOSTEJŠE VRAŽE V SLOVENIJI

3.5.1 TRKANJE NA LES

Marsikje po svetu in tudi pri nas je še vedno razširjena vraža, da je treba potrkati na les, če si česa želimo ali če nekaj imamo in bi radi to obdržali. Trkanje naj bi preprečilo, da bi se dobre stvari spremenile v slabe.

V svetih drevesih (lipa, leska, hrast, jablana ...), ki so jih ljudje častili, naj bi živel poseben drevesni duh in mu dajal magične sile. Mislili so, da če boš posekal človekovo »osebno« drevo, boš umrl. Les v svetu simbolov pomeni rajsko stanje, preden se je razvil svet. Iz lesa je tudi zakonska postelja, križ. Navada trkanja po lesu, ki je danes zelo živa, se je tako spremenila, da je med otroki v navadi trkanje po glavi – to naj bi pomenilo isto kot trkanje po lesu. (Ovsec, 2001)

3.5.2 RAZBITO OGLEDALO

Povsem drugače pa je, če razbijemo ogledalo, saj to pomeni smrt, bolezen in različne tegobe najboljšega prijatelja ali družinskega člana. Angleži nesrečo preženejo tako, da črepinje skrbno poberejo in jih vržejo v deročo vodo. Le-ta odnese potem nesrečo s seboj. (Ovsec, 2001)

Slika 1: Razbito ogledalo (vir: <http://somewhereibelong-arya.blogspot.com/2011/09/vrazeverje-part-i.html>, pridobljeno 20. 2. 2021)

3.5.3 KAKO ME SRBI NOS

Na splošno je razširjena vraža, ki pravi, da bo tisti, ki ga srbi nos, kmalu postal jezen ali se bo stepel. Nos je simbol pameti, jasnovidnosti, razločevanja. Včasih so po obliki in velikosti nosa sklepali o značaju človeka. Nos je nekdanj veliki veljal, saj je celo Napoleon rekel, če je šlo za kakšno pomembno nalogo, naj mu poiščejo nekoga z »velikim nosom«. (Ovsec, 2001)

3.5.4 ŠTIRIPERESNA DETELJICA

Čeprav imajo vse vrtno detelje magične lastnosti, pa ima posebno moč zlasti štiriperesna deteljica. Najti tako deteljico pomeni veliko srečo in mnogi ljudje včasih porabijo precej časa, da bi jo odkrili na polju ali deteljišču. To moč naj bi imela zaradi svoje redkosti (v resnici ni tako redka), pa tudi zaradi simboličnega pomena števila štiri. Označuje namreč štiri strani neba, štiri vetrove, štiri elemente, stabilnost, celostnost, popolnost, zemljo, v krščanstvu devico Marijo.

Po svetu se je v zvezi z štiriperesno deteljico razvilo veliko različnih vraž. Najbolj zanimiva pravi, da če skupaj z nekom pojedete štiriperesno deteljico, se boste vanj zaljubili in on v vas. Varuje pred blaznostjo, krepi psiho, vodi do zlata, denarja in zakladov. In še to: če ste bili razočarani v ljubezni, vam bo lažje, če boste blizu srca nosili v modro svilo zavito deteljico. (vir: https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02, pridobljeno 15. 11. 2020)

Slika 2: Štiriperesna deteljica (vir: <https://klepetobkavi.si/novice/podrobnosti/to-je-najmocnejši-talisman-za-srečo.html>)

3.5.5 NESREČNA TRINAJSTICA

Trinajst naj bi bilo nesrečno število, ker spodkopava red, ki ga postavlja dvanajstica. Stari Egipčani so denimo verjeli, da življenje prehaja skozi dvanajst duhovnih stopenj. Zadnja, trinajsta, naj bi bila smrt.

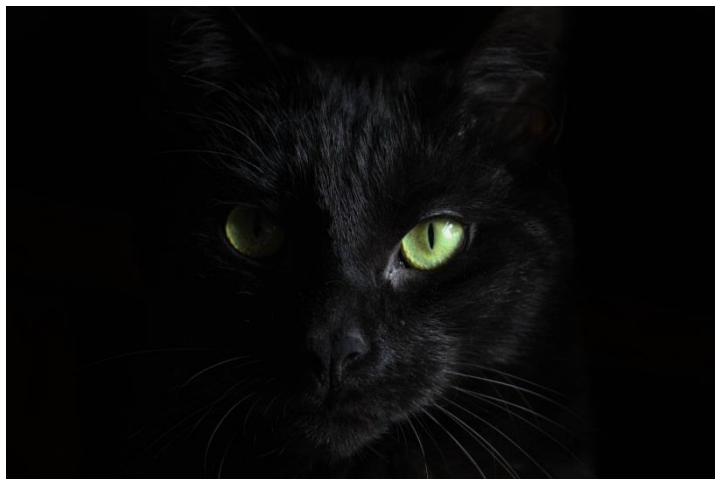
Da je število trinajst nesrečno število, je k temu veliko prispevalo krščanstvo. Kristusove zadnje večerje se je udeležilo trinajst ljudi. Kristus je umrl na križu zaradi izdaje trinajstega med njimi. V krščanstvu je zato trinajst število, ki simbolizira nezvestobo in izdajo. Zato je tudi trinajsti v mesecu zelo nesrečen dan, še posebej za poroke, daljša potovanja ...

(https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02, pridobljeno 30. 12. 2020)

3.5.6 ČRNA MAČKA

Mačka ljubi svobodo, zato je muhasta in skrivnostna, tako da človek nikoli ne ve, kaj bo storila v naslednjem trenutku. Mačka je zelo trdoživa žival. Če pade z višine, se, zna ujeti na noge, zato so že od nekdaj menili, da ima sedem življenj.

Mačkam so nekoč pripisovali krivdo za marsikaj. Če ti pot prečka črna mačka, je to bilo zelo slabo znamenje. (Ovsec, 2001)

Slika 3: črna mačka (vir: <https://historyofyesterday.com/black-cats-bad-luck-fd53ae1517fa?gi=cf4d6434698d>, pridobljeno 12. 2. 2021)

3.5.7 DEŽNIK

Dežnik s sončnikom simbolizira nebesni svod, moč, varnost in toploto. Nekoč so smeli dežnike in sončnike uporabljati samo kralji in člani kraljevskih družin od tod izvira evropska vraža, da zadene nesreča družinske člane ali tistega, ki v stanovanju odpre dežnik. Ta vraža velja še danes v Slovenskem in Argentinskem prostoru. Ker je bil dežnik ali sončnik povezan s soncem, si ga v evropskih deželah in v Ameriki niso upali odpirati nikjer, razen na soncu.

Pozneje se je razvila vraža, da kličeš dež, če v lepem vremenu odpreš dežnik. Američani so razvili vražo, da pokličeš lepo vreme, če ne nosiš s seboj dežnika. (Ovsec, 2001)

3.5.8 SOL

Sol ima izjemno pomembno vlogo v simboliki, mitologiji, vražah itn. Je najpomembnejša in nepogrešljiva začimba, zaradi katere so nastajali številni svetovni spori in celo vojne. Poznamo zgodbo o Martinu Krpanu, Levstikovem in slovenskem ljudskem junaku, ki je tovoril tudi 'angleško sol', tj. smodnik. Na Češkem, v južni Nemčiji in tudi ponekod pri nas se človek lahko zavaruje pred

čarovnijo, zlimi očmi ali hudobnim pogledom tako, da spravi v žep ali kam drugam v obleko košček kruha ali ščepec soli. (Ovsec, 2001)

3.5.9 KOLCANJE

Kolcanje je pojav, ki je preprostu človeku še vedno nerazumljiv, težave povzroča tudi medicini. Še danes verjamemo v vražo, da kadar se komu kolca, naj bi nekdo mislil nanj. Kolcanje naj bi prenehalo, če se človek osredotoči na neko misel, osebo, stvar.

(https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02, pridobljeno 30. 12. 2020)

3.6 VRAŽE V ARGENTINI

V intervjuju, ki smo ga opravili z družino iz Argentine, nam je mama Eli povedala: *»V Argentini imajo vraže velik pomen. Tudi tisti, ki vanje ne verjamejo, jih spoštujejo – za vsak slučaj. Tudi mladi ljudje so zelo vraževerni in nadaljujejo tradicijo.«* Sin Andrej doda: *»Vraže imajo večjo težo na podeželju kot v mestu.«* Zdi se, da so Argentinci na splošno bolj vraževerni kot Slovenci. Mladi kažejo večje zanimanje za vraže in vanje tudi bolj verjamejo kot slovenska mladina, kar lahko sklepamo tudi iz našega intervjuja. Hči Milena v zvezi s tem pove: *»Če nam neka navada, običaj prinaša srečo, jo vedno ponavljamo, ko jo potrebujemo. Fant si pusti rasti brke, in dokler se pri njih ne konča nogometno prvenstvo, tako dolgo si ne postrizže brkov. Ali če se ti čaj mate polije po knjigah, pomeni, da boš dobro naredil izpit.*

Eli pove, da vraževerje pojasni tako: *»Zaradi slabe sreče si imel nesrečo.«*

3.6.1 NAŠE NAJPOGOSTEJŠE VRAŽE V ARGENTINI

3.6.1.1 Trkanje na les

Trkanje na les ima v Argentini enak pomen kot pri nas. Eli pove, da mora biti to les brez nog, torej ne miza ali stol.

3.6.1.2 Črna mačka

V Argentini ljudje menijo, da mačke lahko napovedo obisk. Andrej pa pove, da črna mačka prinaša nesrečo, če prečka cesto, kar je enako kot pri nas.

3.6.1.3 Srbenje nosu

Argentinci verjamejo, da se boš, če te srbi nos, sprl z osebo, ki je tedaj ob tebi. Eli pove: *»Če te nos srbi, se boš z nekom skregal oziroma boš jezen. Drugače je, če te srbi dlan. Desna dlan pomeni, da boš denar dal, leva pa, da ga boš dobil.«*

3.6.1.4 Razbito ogledalo

Razbito ogledalo prinaša sedem let nesreče. Pri pometanju pa moramo biti pozorni, nas opozori Eli: *»Če pometaš noge od punce, pomeni, da se ne bo poročila.«*

3.6.1.5 Štiriperesna deteljica

V Argentini zaradi vročega podnebja te vraže ne poznajo, saj pri njih detelja ne raste.

3.6.1.6 Nesrečna trinajstica

Pri nas se bojimo petka 13., v Argentini pa je nesrečen dan torek 13. To je dan, ko ni pametno leteti z letalom ali se lotiti nečesa novega. (vir: <https://www.thebubble.com/tuesday-the-thirteenth-argentinians-least-lucky-day>, pridobljeno 12. 2. 2020)

3.6.1.7 Sol

Ian nam v zvezi s soljo pove: *»Če komu podaš sol, jo moraš odložiti na mizo, da jo sam vzame. Ne smeš je podati iz roke v roko, ker to prinaša prepir.«*

3.6.1.8 Kolcanje

V Latinski Ameriki se proti kolcanju borijo z rdečo vrvico, ki si jo navežejo okoli zapestja. Najbolje je, da jo imajo ves čas na sebi, saj pomaga tudi proti zavisti in avtomobilskim nesrečam. (<https://www.mentalfloss.com/article/500937/7-cures-hiccups-world-folklore>, pridobljeno 20. 2. 2021)

3.6.1.9 Dežnik

Če odpreš dežnik v hiši, to prinaša nesrečo. Vraža ima enak pomen tudi pri nas.

3.6.2 DRUGE ARGENTINSKE VRAŽE

Imajo pa tudi vraže, ki jih pri nas ne poznamo.

3.6.2.1 Temnopolti in rdečelasi ljudje

Če Argentinci srečajo temnopoltega človeka, verjamejo, da jim to prinaša srečo. Pri tem uporabijo besede "El negro de la suerte!" (srečen temnopolti človek). Po drugi strani verjamejo, da rdečelasci prinašajo nesrečo. Milena nam tako razloži: *»Rdečelasi ljudje prinašajo nesrečo, zato kadar vidiš žensko z rdečimi lasmi, se moraš dotakniti leve strani svojih prsi, če pa vidiš rdečelasega moškega, pa se moraš dotakniti desne strani.«*

3.6.2.2 Njoki, vino in lubenica

Če ješ njoke 29. v mesecu in pod krožnik nastaviš denar, boš prihodnji mesec imel več denarja. Mnogi Argentinci verjamejo, da je pitje rdečega vina ob lubenici znanilec težav – od trebušnih težav do zagotove smrti, saj naj bi se kombinacija vina in lubenice v želodcu spremenila v kamen.

V intervjuju nam Eli o vinu pove: *»Če poliješ vino po mizi, moraš namočiti prste v polito vino in tistega, ki je zraven tebe prekržati na čelu. Druga verzija pa pravi, da če se polije vino, da bo pri hiši krst.«*

3.6.2.3 Vozovnice

Ko vožnjo z avtobusom plačaš s kovanci, dobiš majhno vozovnico, na kateri se nahaja številka. Če je ta številka anagram (npr. 12321 – enaka od spredaj in od zadaj), boš imel srečo.

3.6.2.4 Narobe oblečena majica

V Argentini verjamejo, da če pullover ali majico oblečeš narobe, boš dobil darilo.

3.6.2.5 Zavist

Mnogi ljudje, še posebej dojenčki, imajo okoli zapestja zavezan rdeč trak ali vrvico, ki bi naj jih varoval pred zavistjo.

3.6.2.6 Obiski

Ljudje, ki živijo sami na odročnih krajih, verjamejo, da bodo dobili obisk, če vidijo ptico, ki leti proti njihovi hiši.

3.7 VRAŽE V SODOBNEM ČASU

Vraže, ki so bile nekoč povezane s konjskim transportom, so se v novejših časih prenesle na sodobna prevozna sredstva. Večina ljudi verjame, da prikličeš dež takoj, ko opereš avto. Veliko voznikov ima v svojem avtu amulete za srečo, kot so blazine, plišaste igračke, obeski, srečne številke na tablicah itd. Ameriški taksisti si za srečo pljunejo na avtomobilske gume. Lisičji repi na krmilih mladih motoristov kažejo na prastare totemske ostanke. Tudi pilote spremljajo različni amuleti za srečo na njihovih letih, hkrati pa imajo predmete svojih ljubljenih oseb. Med poletom se radi dotikajo lesa, če je le mogoče »živega«. Za ladje je zelo pomembno, kakšno ime daš svojemu plovilu, saj bi lahko bila od tega odvisna prihodnost tega plovila. Še danes nikomur ne pade na misel, da bi novi potniški čezoceanki dal ime Titanik 2. Ameriški taksisti si po navadi na vzvratno ogledalo obešajo pare majhnih čevljev. Pri pilotih je beseda »nesreča« strogo prepovedana. Nekateri po pristanku hvaležno poljubijo tla. (https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02, pridobljeno 30. 12. 2020)

4 EMPIRIČNI DEL

4.1 METODOLOGIJA

Uporabili smo naslednje metode dela:

1. metodo preučevanja pisnih virov
2. intervju
3. metodo anketiranja
4. analiza podatkov in njihovo interpretacijo

4.1.1 METODA PREUČEVANJA PISNIH VIROV

Začetna metoda dela je bila metoda dela s pisnimi viri. Literaturo smo poiskali v Mariborskih knjižnicah in na spletu. Zbrano gradivo smo preučili, prebrali in se pogovorili, naredili nadaljnji načrt in se uskladili.

4.1.2 INTERVJU

Za intervju smo zaprosili argentinsko družino. Prosili smo našo učiteljico španščine, da je organizirala spletni intervju z njenimi znanci iz Argentine. Gre za družino, ki so potomci naših slovenskih izseljencev v času druge svetovne vojne. Vsi so rojeni v Argentini, vendar zahvaljujoč starim staršem, staršem in obiskovanju slovenske šole ob sobotah, znajo slovensko. Povprašali smo jih o njihovi vražah, katere vraže so najpogostejše, kaj pomenijo, koliko so vraževerni Argentinci.

4.1.3 METODA ANKETIRANJA

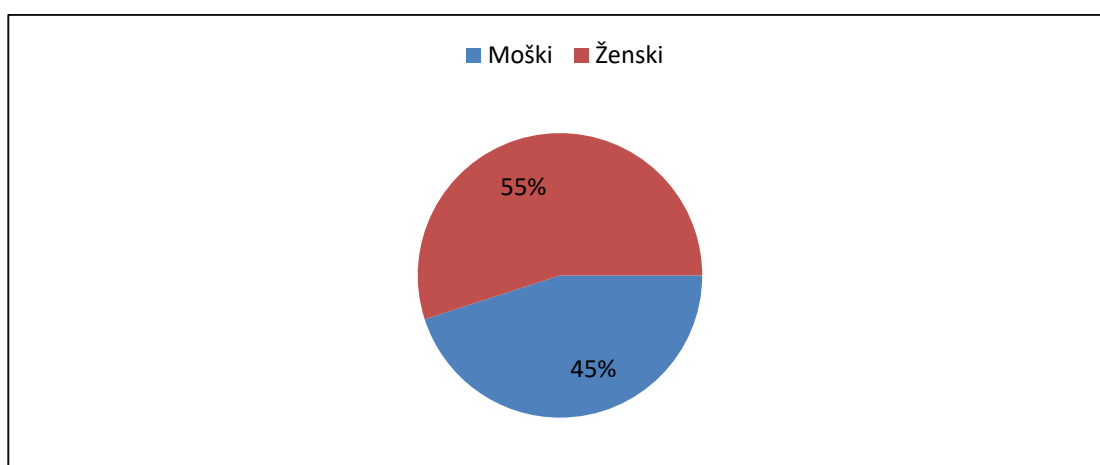
Anketirali smo učence od 6. do 9. razreda naše šole. Anketo smo izvedli preko spleta, in sicer s programom 1ka. Odzvalo se je 151 učencev. Anketa je sestavljena iz sedmih vprašanj, na podlagi raziskovalnega problema vsebuje vprašanja zaprtega in odprtega tipa. Vprašanja odprtega tipa smo uporabili, da bi dobili lastne odgovore anketirancev. Razen spola nismo zahtevali osebnih podatkov. Anketa je bila anonimna in je potekala od 5.1.2021 do 11.1.2021.

4.1.4 METODA ANALIZE PODATKOV IN NJIHOVA INTERPRETACIJA

Zbrane anketne vprašalnike smo pregledali in analizirali. Dobljene podatke smo uredili v grafe. Pri tem smo uporabljali osebni računalnik in program Microsoft Word in Microsoft Excel. Podatke smo interpretirali in podali ugotovitve.

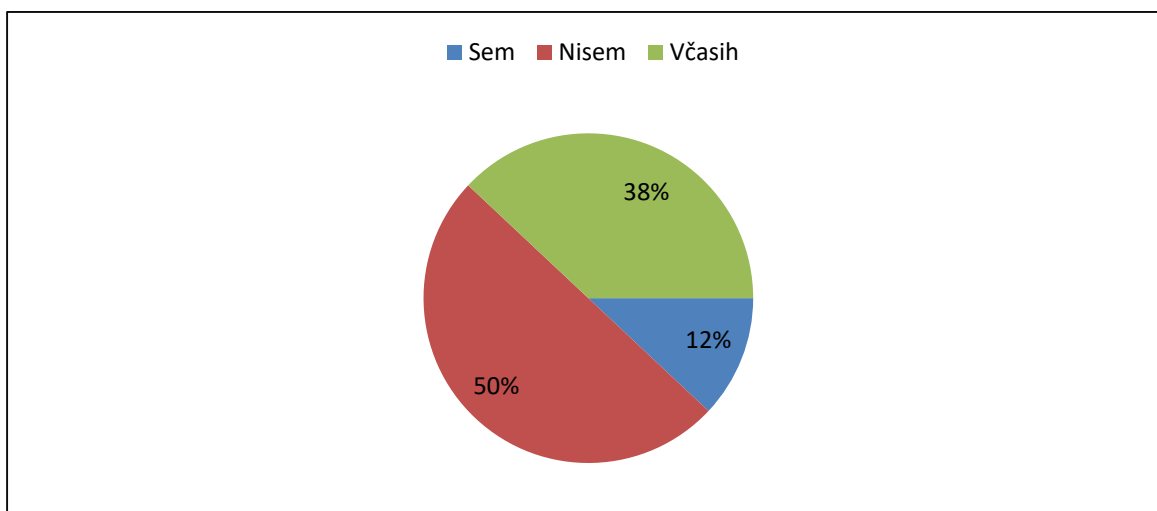
4.2 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Graf 1: Spol

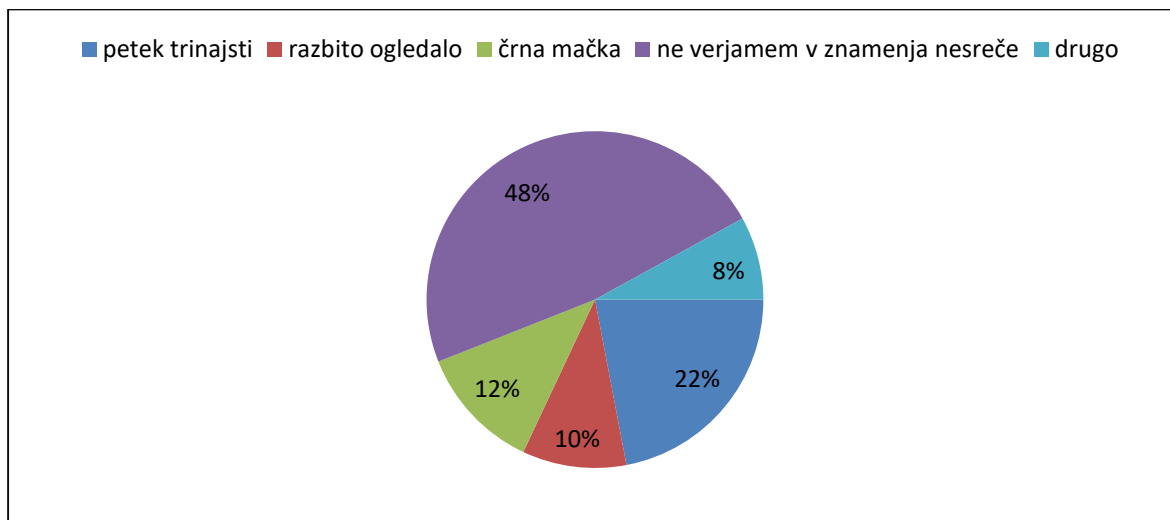
Graf 1 prikazuje, da je razmerje med spoloma dobro uravnoteženo. Na anketo se je odzvalo nekoliko več deklet, in sicer 55 %, medtem ko je bilo fantov 45 %.

Graf 2: Ali meniš, da si vraževeren/-na?

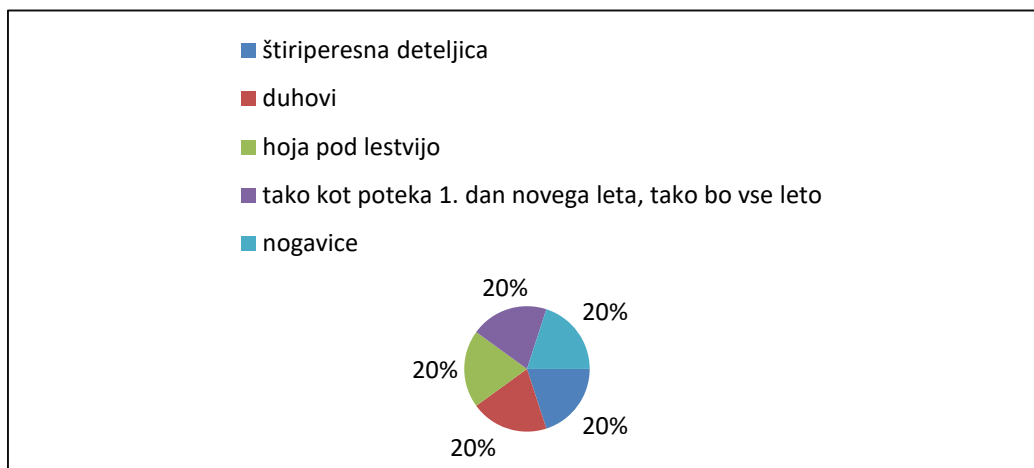
Na vprašanje, ali so vraževerni, je 12 % učencev odgovorilo, da so, 38 % jih meni, da so vraževerni včasih, medtem ko je 50 odstotkov otrok odgovorilo, da sploh niso vraževerni.

Graf 3: V katera znamenja nesreče verjameš?

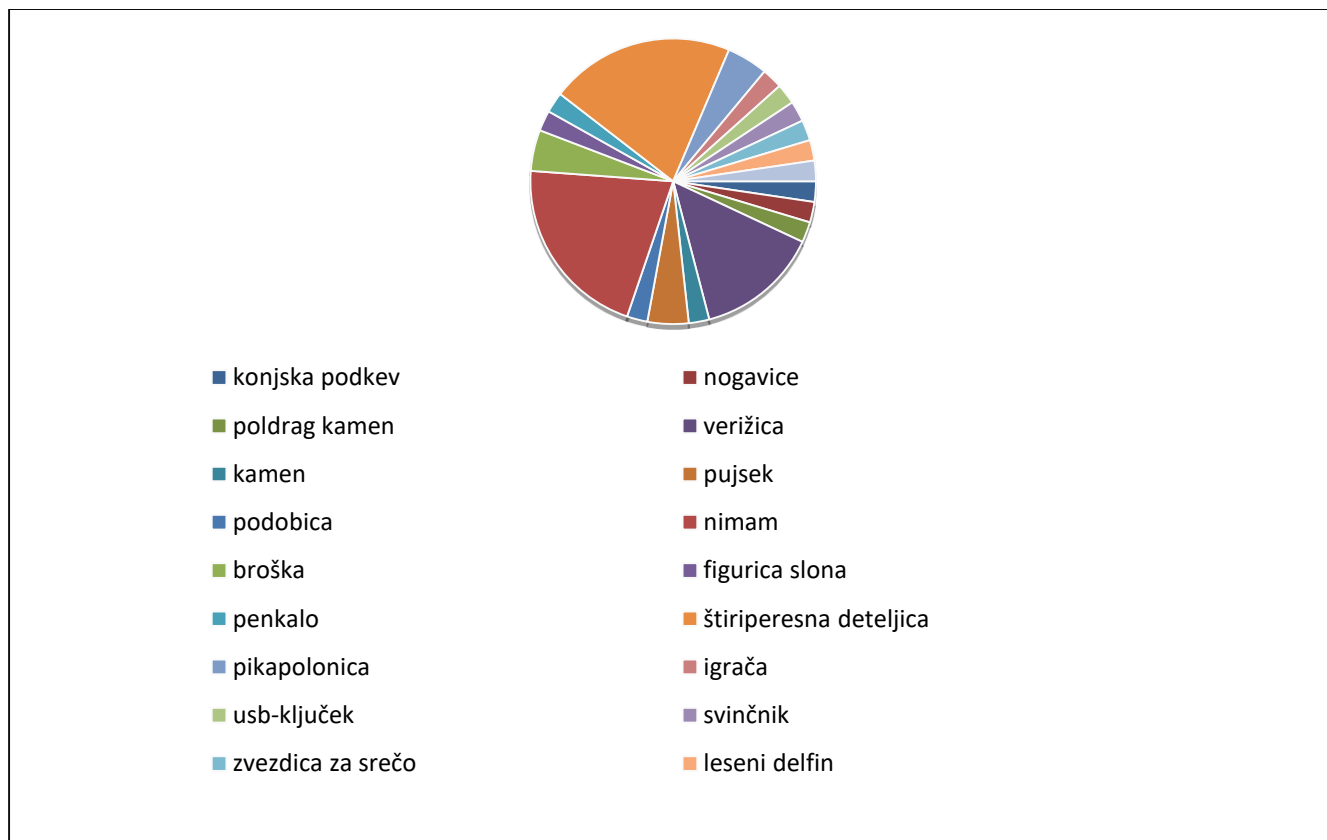
Na vprašanje, v katera znamenja nesreče verjamejo, so učenci najbolj pogosto izbrali odgovor, da v znamenja nesreče ne verjamejo (48 %), sledi odgovor petek trinajsti, črna mačka, razbito ogledalo ter odgovori pot kategorijo drugo, ki so predstavljeni v *Grafu 4*:

Graf 4: Znamenja nesreče

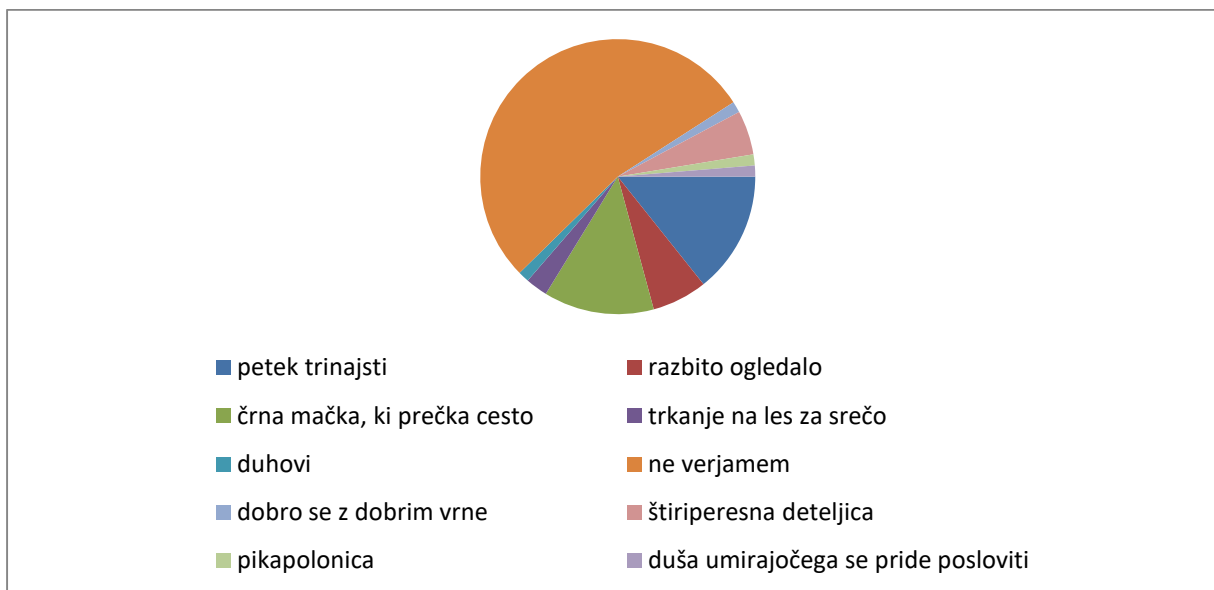
Učenci so pod možnost drugo navedli še vraže, kot so: štiriperesna deteljica, duhovi, hoja pod lestvijo, tako kot poteka 1. dan novega leta, tako bo vse leto in (srečne) nogavice. Ta podatek je zanimiv, saj so navedli zanimive in dokaj novodobne vraže.

Graf 4: Ali imaš kakšen predmet, ki ti prinaša srečo? (na primer štiriperesna deteljica, pikapolonica, drugo ...)

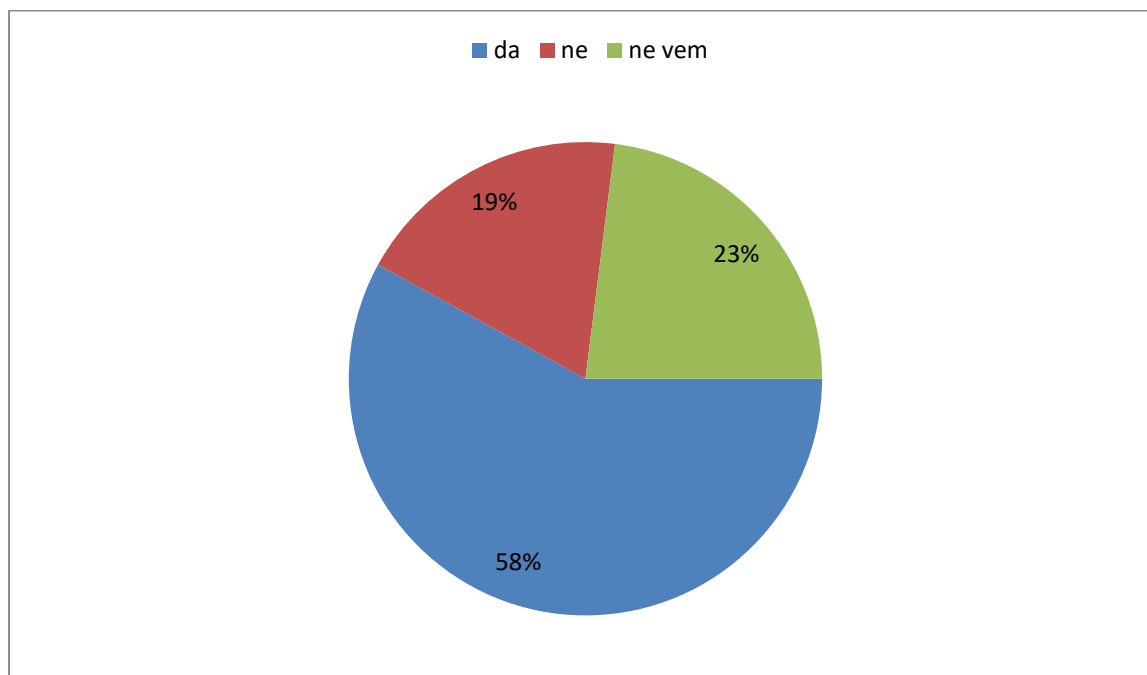
Pri vprašanju, če imajo kakšen predmet, ki jim prinaša srečo, so učenci našli veliko zanimivih predmetov. Nismo pričakovali toliko raznolikih odgovorov, zato nas je pestrost odgovorov zelo razveselila. Največ učencev je navedlo štiriperesno deteljico, nekaj manj, da takšnega predmeta nimajo, sledile so verižice, broške, pujski, pikapolonica ...

Graf 6: V katero vražo najbolj verjameš?

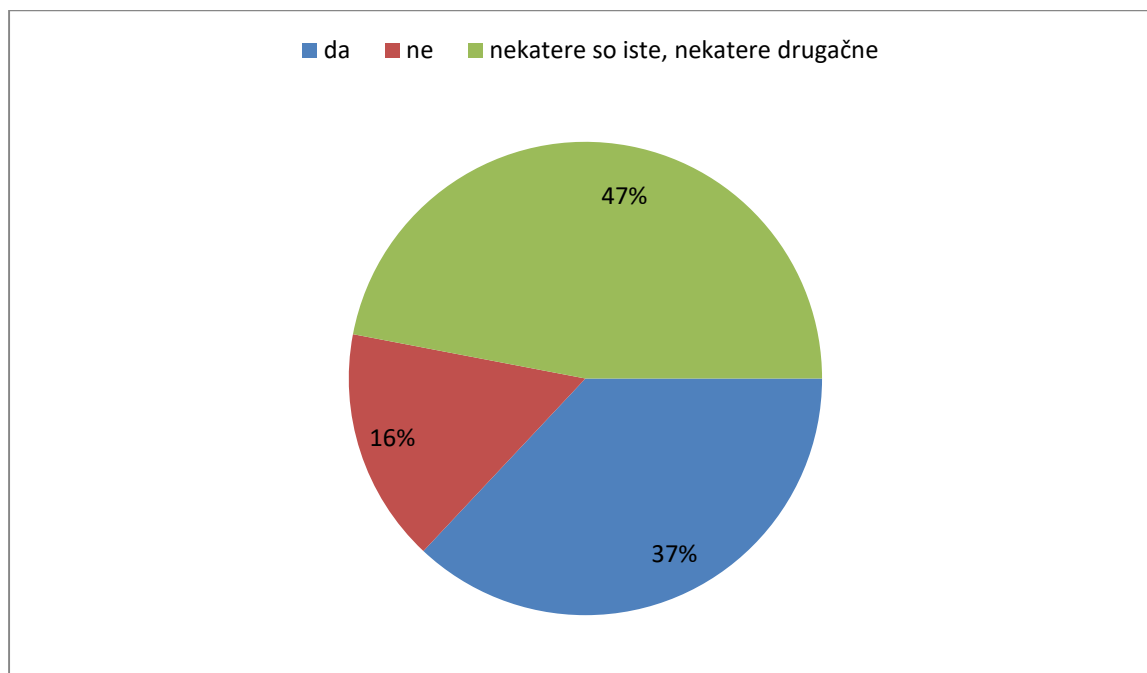
Znova je nekaj več kot polovica učencev odgovorila, da v vraže ne verjame. Po pogostosti pa so sledili petek trinajsti, črna mačka, ki prečka cesto, razbito ogledalo, štiriperesna deteljica, trkanje na les za srečo ...

Graf 7: Ali misliš, da vraže obstajajo po vsem svetu?

58 % učencev je odgovorilo, da vraže obstajajo povsod po svetu. 23 % učencev ni vedelo, medtem ko jih je 19 odstotkov menilo, da vraže ne obstajajo povsod.

Graf 8: Ali meniš, da so vraže po svetu drugačne od naših?

Največ učencev, to je 47 %, verjame, da so nekatere vraže po svetu enake našim, druge pa se razlikujejo. 37 % anketiranih meni, da so vraže povsod enake, 16 % pa jih meni, da so vraže po svetu različne od naših.

Graf 9: Morda poznaš kakšno vražo, ki prihaja iz tujine?

Učenci so v 70 % odgovorili, da ne poznajo vraž iz tujine. Nekateri pa so navedli vraže, kot so: poljub pod belo omelo, vudu običaje v Afriki, petek 13., kamen sreče iz Irske itd., s čimer so pokazali, da so nekatere vraže iz tujih dežel poznane tudi pri nas. Ta odgovor nas je razveselil, saj je pokazatelj, da vraže vendarle ne tonejo tako v pozabo, kot smo bili prepričani.

4.3 VREDNOTENJE HIPOTEZ IN RAZPRAVA

1. hipoteza: Vraže so nastale, ker si ljudje niso znali razlagati nekaterih stvari.

Prvo hipotezo lahko potrdimo, saj smo med raziskovanjem in pregledovanjem literature ugotovili, da so vraže nastale iz želje po razlaganju življenja in naravnih pojavov, ki jih človek ni bil sposoben razumeti in ob katerih je bil nemočen.

2. hipoteza: Naše in argentinske vraže se razlikujejo.

Hipotezo lahko delno potrdimo, saj smo iz pisnih virov in iz intervjuja ugotovili, da se naše in argentinske vraže razlikujejo. Slišali smo veliko novih in nam neznanih vraž. Vendar pa smo spoznali, da imamo nekatere vraže vseeno skupne.

3. hipoteza: Učenci poznajo vraže in se srečujejo z njimi v življenju

Na naše veliko presenečenje lahko tudi 3. hipotezo potrdimo, saj učenci naše šole poznajo vraže, približno polovica jih sicer ni vraževerna, vendar nekateri uporabljajo razne talismane za srečo. Nepričakovano pa so učenci poznali kar nekaj vraž iz tujine oziroma drugih dežel. Menili smo, da teh odgovorov ne bomo dobili, glede na stanje vraž v Sloveniji, ki so v zatonu.

4. hipoteza: Najbolj znana vraža je vraža »črna mačka, ki gre preko ceste«.

Želi smo izvedeti, ali je najbolj znana vraža v Sloveniji »črna mačka, ki prečka cesto«, saj se je nam zdelo, da je to naša najpogostejša vraža. Iz anketnega vprašalnika smo izvedeli, da učenci naše šole najbolj verjamejo v vražo »petek trinajsti«. Tako da 4. hipotezo na tem mestu ovržemo.

5. hipoteza: Spoznali bomo nove vraže.

Kot smo predvidevali, lahko 5. hipotezo potrdimo. Spoznali smo ogromno novih vraž. Najbolj zanimiva nam je bila argentinska, in sicer vraža o »rdečih laseh«.

Ugotavljamo, da učencem vraže niso povsem tuje. Tudi tisti, ki menijo, da v vraže ne verjamejo, imajo morda srečno pisalo ali obesek. Glede na dobljene informacije, pa lahko povzamemo, da ni pomembno, kakšen je magični predmet, ki nas pomirja, temveč njegova zgodovina: kdo nam ga je podaril, kdo se ga je dotaknil, kdo ga je kdaj uporabil in kje, kakšen je bil naš čustveni odnos do tega človeka. Zato nič ne škoduje, če malce verjamemo tudi v magijo. Tudi to je človeško.

5 ZAKLJUČEK

Naše raziskovanje je letos potekalo drugače kot v letih pred tem. Konec oktobra se je začelo šolanje od doma in zato se je tudi naše raziskovanje preselilo na dom. Morda je bilo to težje, a smo se kljub temu veliko novega naučili.

Najprej smo želeli raziskati začetke vraž. Ko smo raziskali njihov nastanek, smo se lotili iskanja najpogostejših vraž in jih poskušali opisati. O vražah smo raziskovali v knjigah in prav tako tudi na spletu. Da bi se še bolj prepričali v to, katere vraže so najpogostejše, smo to tudi povprašali učence naše šole. Anketo smo zaradi izrednih razmer izvedli preko spleta. V rešenih anketah smo pridobili še veliko drugih podatkov, kot na primer, katere tuje vraže poznajo učenci in predvsem, ali so tudi sami vraževerni.

Da bi lahko opravili intervju s slovensko družino iz Argentine, smo morali upoštevati časovno razliko, saj je Argentina štiri ure za nami po lokalnem času.

Raziskovanje je torej res potekalo po drugačnih poteh kot lansko leto, vendar smo nalogo kljub temu dokončali in se naučili ter izvedeli veliko novega.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

V naši raziskovalni nalogi smo pisali o različnih vražah, toda nas je zanimal tudi njihov izvor. Menimo, da če želiš nekaj razumeti (tudi tisto, kar ti je neznano), moraš najprej vedeti, od kod to izvira in kakšen pomen ima. Zato smo v naši nalogi dali prostor tudi pojasnilu, kaj sploh je vraža in tudi kaj je vraževerje. Tako bodo bralci bolje razumeli te pojme.

K temu so nas najbolj spodbudili podatki izvedene ankete. Učenci so pri vprašanju, če so vraževerni, odgovorili, da niso. Ampak ob preučevanju odgovorov smo začeli slutiti, da morda niti ne vedo, kaj točno so vraže, saj so pri drugih vprašanjih, na primer, podali odgovor o petku trinajstem. Menimo, da prej morda sploh niso vedeli, da je to vraža. Naša naloga tudi spodbuja interes za vraže, da bomo spet bolj pozorni na vse oblike vraževerja, ki je prisotno med nami. In da ne bo moderna tehnologija prispevala k zatonu vraž.

Izkazalo se je tudi, da je to zelo zanimiva tema pogovora.

Upamo, da naše zanimive vraže ne bodo utonile v pozabo in da jih bodo bodoče generacije znale ohranjati in spoštovati, saj je naša kulturna dediščina na tem področju zelo bogata.

7 VIRI

PISNI VIRI:

Ovsec, D. J. (2001). *Vraževerje sveta*. Ljubljana, Kmečki glas.

Radešček, R. (1984). *Slovenske ljudske vraže*. Ljubljana, Kmečki glas.

SPLETNI VIRI:

<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=133&View=1&Query=%2A> (pridobljeno 19. 11. 2020)

https://dijaski.net/gradivo/soc_ref_vrazeverje_02

<https://www.thebubble.com/tuesday-the-thirteenth-argentinans-least-lucky-day> (pridobljeno 12. 2. 2020)

<https://www.mentalfloss.com/article/500937/7-cures-hiccups-world-folklore> (pridobljeno 20. 2. 2021)

SLIKE:

Slika 1: <http://somedwhereibelong-arya.blogspot.com/2011/09/vrazeverje-part-i.html>

Slika 2: <https://klepetobkavi.si/novice/podrobnosti/to-je-najmocnejši-talisman-za-sreco.html>

Slika 3: <https://historyofyesterday.com/black-cats-bad-luck-fd53ae1517fa?gi=cf4d6434698d>

8 PRILOGE

8.1 INTERVJU

Ajda: Kakšen pomen imajo vraže v Argentini?

Eli: V Argentini imajo vraže velik pomen. Tudi tisti, ki vanje ne verjamejo, jih spoštujejo, za vsak slučaj. Tudi mladi ljudje so zelo vraževerni in nadaljujejo tradicijo.

Učiteljica Nuša: So ljudje tam vraževerni?

Eli: Zelo.

Andrej: Predvsem v predmestju in na deželi, tudi mladi.

Zala: Zagotovo poznata kakšno vražo. Katere so najpogostejše uporabljene?

Eli: Ne smeš iti pod lestvijo, saj to prinaša nesrečo.

Milena: Rdečelasi ljudje prinašajo nesrečo, zato če vidiš žensko z rdečimi lasmi, se moreš dotakniti leve strani prsi, če moškega pa za desne.

Eli: Jaz sem si napisala naše najbolj pogoste vraže:

- Če razbiješ ogledalo, boš imel sedem let nesreče.
- Če greš pod gradbenim odrom, se ne boš poročil.
- Če ti zamašek od šampanjca pade na glavo, to pomeni, da se boš poročil.
- Če nekomu voščiš za rojstni dan, preden ga ima, mu to prinese nesrečo.

Andrej: Črna mačka prinaša nesrečo, ko prečka cesto.

Eli nadaljuje:

- Zajčje tačke prinašajo srečo.
- Če pustiš kapo na postelji, prinaša nesrečo.
- Če pometaš noge od punce, pomeni, da se ne bo poročila.

Ian: Če komu podaš sol, jo moraš odložiti na mizo, da jo sam vzame. Ne smeš je podati iz roke v roko, ker to prinaša prepir.

Eli:

- Če poliješ vino po mizi, moraš namočiti prste v polito vino in tistega, ki je zraven tebe prekrižati na čelu. Druga verzija pa pravi, da če se polije vino, da bo pri hiši krst.
- Trkanje po lesu, ampak mora biti les brez noge.
- Če odpreš dežnik v hiši, prinese nesrečo.

Milena: Če nam neka navada, običaj prinaša srečo, jo vedno ponavljamo, ko jo potrebujemo (fant si pusti rasti brke in dokler se pri njih ne konča nogometno prvenstvo, tako dolgo si ne postriže brkov). Ali če se ti čaj mate polije po knjigah, pomeni, da boš dobro naredil izpit.

Ajda: Katere vraže se vam zdijo najbolj zanimive?

Eli: Rdečelasi ljudje prinašajo nesrečo, zato če vidiš žensko z rdečimi lasmi, se moreš dotakniti leve strani prsi, če moškega pa za desne.

8.2 ANKETNI VPRAŠALNIK

Sva Ajda Potecin in Zala Žižek iz 8. razreda in raziskujemo temo Kjerkoli že si, potrka na les: za srečo. Vljudno vas prosiva, da odgovorite na spodnja vprašanja.

1. Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

2. Menite, da ste vraževerni?

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne vem

3. Ali menite, da obstajajo vraže po vsem svetu?

- a) da
- b) ne

4. Poznate kakšno vražo? Napišite jo.

5. Nosite kaj za srečo?

a) štiriperesno deteljico

b) pikapolonico

c) drugo: _____

6. Verjamete v znamenja nesreče? Obkroži.

a) petek 13.

b) razbito ogledalo

c) črna mačka

č) nič

d) drugo: _____

7. Poznate kakšno vražo, ki izvira iz tujine?

9 KAZALO SLIK

SLIKA 1: RAZBITO OGLEDALO (VIR: [HTTP://SOMEWHEREIBELONG-ARYA.BLOGSPOT.COM/2011/09/VRAZEVERJE-PART-I.HTML](http://somewhereibelong-arya.blogspot.com/2011/09/vrazeverje-part-i.html), PRIDOBLJENO 20. 2. 2021) **9**

SLIKA 2: ŠTIRIPERESNA DETELJICA (VIR: [HTTPS://KLEPETOBKAVI.SI/NOVICE/PODROBNOSTI/TO-JE-NAJMOCNEJSI-TALISMAN-ZA-SRECO.HTML](https://klepetobkavi.si/novice/podrobnosti/to-je-najmocnejši-talisman-za-sreco.html))**10**

SLIKA 3: ČRNA MAČKA (VIR: [HTTPS://HISTORYO FYESTERDAY.COM/BLACK-CATS-BAD-LUCK-FD53AE1517FA?GI=CF4D6434698D](https://historyofyesterday.com/black-cats-bad-luck-fd53ae1517fa?gi=cf4d6434698d), PRIDOBLJENO 12. 2. 2021)**11**

10. KAZALO GRAFOV

GRAF 1: SPOL	17
GRAF 2: ALI MENIŠ, DA SI VRAŽEVEREN/-NA?	17
GRAF 3: V KATERA ZNAMENJA NESREČE VERJAMEŠ?	18
GRAF 4: ZNAMENJA NESREČE.....	19
GRAF 4: ALI IMAŠ KAKŠEN PREDMET, KI TI PRINAŠA SREČO? (NA PRIMER ŠTIRIPERESNA DETELJICA, PIKAPOLONICA, DRUGO ...)	19
GRAF 6: V KATERO VRAŽO NAJBOLJ VERJAMEŠ?	20
GRAF 7: ALI MISLIŠ, DA VRAŽE OBSTAJAJO PO VSEM SVETU?	21
GRAF 8: ALI MENIŠ, DA SO VRAŽE PO SVETU DRUGAČNE OD NAŠIH?	21
GRAF 9: MORDA POZNAŠ KAKŠNO VRAŽO, KI PRIHAJA IZ TUJINE?	22